

ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE
ȘCOALA DOCTORALĂ
DOMENIUL ȘTIINȚE POLITICE

REZUMAT

TEZĂ DE DOCTORAT
PERSPECTIVE PRIVIND CONSOLIDAREA POLITICII
ANTITERORISTE DIN ROMÂNIA

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT:
PROF. UNIV. DR. IOAN MIRCEA PAȘCU

DOCTORAND:
LUCIAN BUCIU

BUCUREȘTI
2022

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

1. Argumentarea temei alese

De la 9/11¹ și până în prezent au trecut 21 de ani, dar tragicele evenimente de atunci par a ține mai degrabă de un trecut îndepărtat, de cele mai multe ori catalogat drept foarte îndepărtat. Din perspectiva culturii de securitate, măsurile pentru prevenirea și combaterea terorismului sunt de maximă necesitate.

Deși Al-Qaeda și-a reorganizat structurile operative după uciderea liderului Osama bin Laden, atacurile teroriste nu au lipsit în ultimii ani. Atacul terorist asupra redacției Charlie Hebdo din 2015 demonstrează că terorismul poate fi omniprezent, cu atât mai mult cu cât oameni nevinovați, femei, copii și persoane în vârstă au căzut victime multiplelor acțiuni din decursul anilor 2001, 2015, 2016, 2017 și 2020. În acest sens, trebuie precizat că acțiunile teroriste din Statele Unite ale Americii (SUA), Paris, Bruxelles, Nisa, Berlin, Londra, Barcelona, Viena au fost legate între ele printr-un singur fir – terorismul de proveniență fundamentalist islamică (TPFI).

Fără să considerăm credința islamică drept terorism, 9/11 a îndreptat, poate în mod nedrept, atenția lumii întregi asupra religiei islamice, agresivitatea înlocuind buna credință.

„Lebedele negre”² din 2001 au poposit în Europa începând cu anul 2015, fiind apreciate drept un nou tip de amenințare: „neconvențional, dinamic, uneori chiar aleatoriu și neliniar în incidență, fără constrângeri sau reguli de angajare – altfel spus: asimetric.”³

În aceste condiții, cu obiectiv bine precizat în ceea ce privește complexitatea limbajului în care este transpus în politică instrumentarul antiterorist, sub coordonarea științifică a Prof. dr. Ioan Mircea Pașcu, ne-am propus ca prin prezentul demers doctoral să contribuim la soluționarea problemei reprezentate de focusarea mult prea mare doar pe abordarea teoretică în detrimentul celei pragmatice. Prin succesiunea evenimentelor, am asistat la dezvoltarea unui *modus operandi*

¹ Am folosit pe parcursul întregului nostru demers doctoral 9/11 pentru a ne referi la atacurile teroriste comise la 11 Septembrie 2001 în SUA.

² George Cristian Maior, Ionel Nițu, *Ars Analytica. Provocări și tendințe în analiza de intelligence*, Editura RAO, București, 2013, p. 81.

³ George Cristian Maior, *Un război al minții. Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI*, Editura RAO, București, 2010, p. 192.

al grupărilor teroriste, înscrierea unei politici antiteroriste în realitățile din terenul luptei împotriva terorismului dovedindu-se a fi fost esențială, dacă nu chiar vitală, așa cum am observat că s-a întâmplat în cazul SUA și Franța.

Din acest punct de vedere, luând în considerare experiențele tragice prin care SUA și Franța au trecut ca urmare a producerii unor atacuri teroriste majore pe teritoriul lor, preocupările noastre în cadrul cercetării doctorale, au fost focusate, cu prioritate, pe SUA și pe Franța, din perspectiva celor întâmplate la 9/11 în SUA și în 2015 și 2016 în Franța. Din perspectiva politicilor antiteroriste mai elaborate de care dispun SUA și Franța, o atenție aparte a fost acordată analizei acestora.

Atacurile teroriste din Europa ultimilor 7 ani au tradus, *de facto*, perfectibilitatea politicilor antiteroriste existente și au demonstrat, încă o dată în plus, chiar la o diferență de 21 de ani față de 9/11, că lupta împotriva terorismului de proveniență fundamentalist islamică (TPFI) este departe de a se fi încheiat.

Deși s-a vorbit de foarte multe ori de pragmatism în direcția prevenirii și combaterii terorismului de proveniență fundamentalist islamică (TPFI), consensul acțiunilor de prevenire și combatere au ridicat numeroase semne de întrebare, fiind evident stadiul de limbaj ultraspecializat, dar fără măsuri concrete.

Evenimentele din SUA din 11 septembrie 2001, precum și evenimentele de la Charlie Hebdo din 2015, au demonstrat că un limbaj foarte tehnicizat, în materie de antiterorism, nu a fost și echivalentul unei politici antiteroriste performante, existând piedici în a-l conjuga cu realitățile din terenul de luptă împotriva practicanților terorismului de proveniență fundamentalist islamică.

Neajunsurile antiterorismului american și francez, fie acestea și din perspectivă logistică, au obligat la măsuri de reorganizare operativă a forțelor speciale cu atribuții în domeniu, cooperarea internațională fiind vitală pentru reușita misiunilor.

În România, Serviciul Român de Informații (SRI) este autoritatea națională desemnată de Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT) în domeniul prevenirii și combaterii terorismului. Deși până la momentul actual este legitim a se vorbi de un succes al antiterorismului românesc în general și al SRI în particular, în calitate de coordonator tehnic al Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului (SNPCT), și prin raportare la absența unui atac terorist

major pe teritoriul României, pe terenul antiterorismului există întotdeauna loc și de mai bine, în termenii performanței și ai eficienței.

Sistemul Național de Prevenire și Combatere a Terorismului (SNPCT) își desfășoară activitatea în temeiul Legii nr. 535 din 25 noiembrie 2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare, potrivit căreia, SRI deține rolul de coordonare tehnică.

Numărul victimelor atacurilor teroriste din Franța, din 2015 și din 2016, a tradus un grad insuficient de anticipare a amenințării dinspre palierul analitic și operativ francez, deși Franța dispunea în acel moment de o politică antiteroristă apreciată drept infailibilă la nivelul Uniunii Europene.

Deși sistemul antiterorist românesc se ridică la înălțimea antiterorismului internațional, așa cum am demonstrat în prezenta cercetare doctorală, am putut observa ca urmare a raportării noastre la Legea nr. 535 din 25 noiembrie 2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare, că există totuși o suprasolicitare la nivel de atribuții care revine SRI, conform celor stabilite de CSAT.

Deși există mai multe instituții componente ale SNPCT, între care toate instituțiile din domeniul apărării, ordinii publice și securității naționale, antiterorismul din România este mai degrabă perceput ca fiind doar de competența unei singure instituții, sens în care prezentul demers doctoral s-a concentrat pe operaționalizarea unui sistem antiterorist consolidat echilibrat (SATCE), conducând cercetarea în direcția unei abordări pragmatice a luptei împotriva terorismului de proveniență fundamentalist islamică (TPFI) și reflectând acest aspect în titlul prezentei cercetări doctorale: „Perspective privind consolidarea politicii antiteroriste din România”.

Deși poate părea un clișeu, în lupta împotriva terorismului de proveniență fundamentalist islamică (TPFI) este nevoie dacă nu de un antiterorism perfect, cel puțin de unul aproape perfect în termenii eficienței.

Totodată, factorul timp se poate dovedi nefavorabil atunci când se tot amână la nivel politic consolidarea unei politici antiteroriste. Iar România dispune în momentul de față de o fereastră de oportunitate, din punctul de vedere al factorului timp și al experienței deja acumulate și reflectate prin cei 47 de ani de existență ai antiterorismului românesc, aflat într-un vizibil proces de perfectibilitate începând cu 1990 prin profesionalismul demonstrat de Brigada

Antiteroristă a SRI, pentru a fi posibilă operaționalizarea a ceea ce considerăm adecvat a numi un sistem antiterorist consolidat echilibrat – SATCE.

2. Proiectul de cercetare doctorală. O abordare din perspectiva școlii realiste.

În vederea operaționalizării în România a unui sistem antiterorist consolidat echilibrat (SATCE), demersul științific de față s-a concentrat pe interdependențele a trei domenii la nivelul fundamentării teoretice: științe politice, relații internaționale și informații.

Astfel, sistemul antiterorist consolidat echilibrat (SATCE) a rezultat dintr-un demers doctoral construit în jurul acestui trinom: științe politice, relații internaționale, informații.

Din perspectiva operaționalizării nevoii de un sistem antiterorist consolidat echilibrat în România (SATCE), prezentul demers doctoral s-a aliniat principiilor școlii realiste.

În primul rând, prin racordarea politicii antiteroriste din România la evoluțiile cele mai recente în materie de antiterorism internațional, politica antiteroristă românească a fost consolidată cu două elemente-cheie ale viziunii realiste – „puterea și securitatea”⁴.

SUA și Franța, cele două state ale căror politici antiteroriste au fost analizate pe larg în prezenta cercetare doctorală, ca urmare a consolidării instrumentarului lor antiterorist, au generat securitate și, în același timp, și-au afirmat și puterea în plan internațional și european – dacă SUA s-au impus la nivel internațional ca putere și drept etalon prin politica lor antiteroristă careia i s-au aliniat state din întreaga lume reunite în ceea ce astăzi este cunoscut sub numele de Coaliția globală de luptă împotriva ISIS, Franța și-a exercitat puterea la nivel european și prin prisma politicii ei antiteroriste performante percepute mai ales după episodul Charlie Hebdo din 2015 mergând până la a-și asuma consolidarea unei „culturi strategice comune”⁵ materializate în recent înființatul Colegiu European de Informații prin intermediul căruia amenințările la adresa mediului european de securitate și-au găsit reflecția și răspunsul la nivelul academic al comunităților europene de intelligence.⁶

În al doilea rând, din viziunea școlii realiste, am reținut faptul că politicile antiteroriste ale SUA și ale Franței au acordat o atenție deosebită alianțelor, punct în care am remarcat

⁴ Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate*, Editura Ziuă, București, 2005, p. 56.

⁵ *Intelligence College in Europe*, disponibil la <https://www.intelligence-college-europe.org/le-college-2/?lang=fr>, accesat la data de 12.08.2022.

⁶ *Intelligence College in Europe*, disponibil la <https://www.intelligence-college-europe.org/le-college-2/?lang=fr..>, accesat la data de 12.08.2022.

deplina funcționare a „balanței de putere”⁷. În sensul celor prezentate „realiștii își exprimă încrederea doar în balanța de putere, care de multe ori capătă o organizare politico-militară în alianțe.”⁸

Totodată, prin prezenta cercetare doctorală ne-am aliniat și celor mai recente tendințe în materie de politică antiteroristă inspirate de SUA, având în vedere profilul solid al acesteia la nivelul NATO care joacă un rol foarte important în efortul antiterorist internațional.

Ca urmare a analizei studiului desfășurat la The Washington Institute for Near East Policy și intitulat *Rethinking U.S. efforts on counterterrorism: toward a sustainable plan two decades after 9/11* am reținut competiția „contraterorismul versus marile puteri”⁹, desprinzându-se dinspre comunitatea academică americană o abordare pur realistă a politicii antiteroriste a SUA.

3. Operaționalizarea unui sistem antiterorist consolidat echilibrat (SATCE) în România

În România, la momentul actual, antiterorismul, deși eficient, este mai degrabă perceput ca fiind doar de competența unei singure instituții din punctul de vedere al supraîncărcării de atribuții ce revin SRI potrivit Legii nr. 535 din 25 noiembrie 2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare, în contextul în care la nivelul SNPCT sunt incluse toate instituțiile din România din domeniul apărării, ordinii publice și securității naționale.

De aceea, am identificat necesitatea operaționalizării unui sistem antiterorist consolidat echilibrat (SATCE) în România.

În acest sens, și pe fondul neînregistrării până în prezent a unui atac terorist major pe teritoriul național, este momentul oportun ca în România să fie gândit, elaborat, dezbătut public, asumat politic și operaționalizat un sistem antiterorist consolidat echilibrat (SATCE).

⁷ Radu-Sebastian Ungureanu, *Securitate, suveranitate și instituții internaționale*, Editura Polirom, București, 2010, p. 80.

⁸ *Ibidem*, p. 80.

⁹ Matthew Levitt, *Rethinking U.S. Efforts on Counterterrorism: Toward a Sustainable Plan Two Decades After 9/11*, disponibil la <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/rethinking-us-efforts-counterterrorism-toward-sustainable-plan-two-decades-after>, 08.03.2021, accesat la data de 12.08.2022.

4. Întrebările, obiectivele și ipotezele de cercetare

Prezenta cercetare doctorală s-a focusat pe gândirea, elaborarea și operaționalizarea unui sistem antiterorist consolidat echilibrat (SATCE) în România. Din acest punct de vedere, preocuparea din demersul nostru științific s-a îndreptat înspre aflarea de răspunsuri la următoarele întrebări:

- Cât de benefic a fost programul Stellarwind în a consolida securitatea SUA după 9/11? Cât de util se dovedește demersul Comisiei senatoriale americane de informații privind evaluarea tehnicilor de interogare intensificată ale CIA în lupta împotriva terorismului și cum pot fi evaluate aceste tehnici ale CIA din perspectiva eficienței lor? Cât de eficientă este actuala politică antiteroristă a SUA?
- Care sunt plusurile și minusurile politicii antiteroriste a Republicii Franceze?
- Cum pot fi evaluate din punctul de vedere al performanței lor politicile antiteroriste ale UE, NATO, ONU și OSCE?
- Cum poate fi evaluată politica antiteroristă a României?

Căutarea răspunsurilor la cele patru întrebări menționate mai sus a condus înspre îndeplinirea obiectivelor de cercetare pe care prezentul demers doctoral și le-a propus:

- ce este și mai ales ce nu este terorismul de proveniență fundamentalist islamică (TPFI)
- analiza evoluției terorismului de proveniență fundamentalist islamică (TPFI)
- analiza *modusului operandi* al Al-Qaeda și DAESH prin referire la instrumentarul strategic și tactic al celor două organizații teroriste
- evaluarea politicii antiteroriste a SUA prin referire la programul Stellarwind și la concluziile Comisiei senatoriale americane de informații privind tehnicile de interogare intensificată ale CIA precum și la noile direcții în materie de antiterorism american
- succesele și eșecurile politicii antiteroriste a Republicii Franceze
- evaluarea performanțelor politicilor antiteroriste ale NATO, UE, ONU și OSCE
- evaluarea politicii antiteroriste din România
- operaționalizarea unui sistem antiterorist consolidat echilibrat (SATCE)

În vederea îndeplinirii obiectivelor cercetării, prezentul demers doctoral și-a propus validarea următoarelor trei ipoteze de cercetare:

1. Cu cât antiterorismul este mai realist, cu atât lupta împotriva terorismului de proveniență fundamentalist islamică are șanse mai mari de reușită.
2. Cu cât celulele teroriste par inactive, cu atât antiterorismul trebuie să fie vigilent.
3. Cu cât antiterorismul este mai consolidat și mai echilibrat la nivelul structurilor cu atribuții în domeniu, cu atât lupta împotriva terorismului este mai eficientă.

5. Instrumentarul metodologic utilizat

În demersul nostru doctoral am optat pentru metodele calitative, așa cum acestea sunt magistral definite și exemplificate de figura emblematică a sociologiei românești reprezentate de Septimiu Chelcea. Considerăm că pentru a avea o radiografie reușită a minții unui adversar extrem de inteligent și de imprevizibil în același timp și, pentru a-i dejuca intențiile, șabloanele consacrate ale metodelor cantitative se arată insuficiente, dacă nu chiar depășite pentru scopurile demersului nostru doctoral.

În a operaționaliza un sistem antiterorist consolidat echilibrat (SATCE) și în a ne îndeplini obiectivele de cercetare, alături de analiza literaturii de specialitate, analiza documentelor oficiale, analiza comparativă, analiza conceptuală și analiza de documentar, prezentul demers doctoral a apelat și la studiul de caz.

6. Elemente esențiale din Capitolul 1: De la terorism la terorismul de proveniență fundamentalist islamică – aspecte generale și particulare

Am reținut că din punctul de vedere al lui Randall D. Law terorismul nu este o ideologie, sufixul –ism din morfemul terorism dovedindu-se înșelător din acest punct de vedere¹⁰.

Law a încercat mai degrabă să introducă definiția conceptului de terorism în raport cu societatea, cu un anumit specific cultural și dintr-o perspectivă cu accente puternic constructiviste.

¹⁰ Randall D. Law, *Istoria terorismului. De la asirieni la jihadiști*, Editura Corint, București, 2017, p. 12.

La Brian Jenkins am sesizat că este esențială excluderea din definiția terorismului a referirii la autorii actelor teroriste și la scopurile urmărite de aceștia, propunând o grilă de analiză a terorismului prin prisma actului în sine. El asociază terorismul cu teatrul, cu o punere în scenă a violenței și a manipulării¹¹.

Din analiza a ceea ce poate cuprinde conceptul de terorism contemporan, propusă de Chaliand și Blin, am reținut patru date distincte, astfel: 1968 – influențele latino-americană și palestiniană, 1979 – revoluția iraniană și intervenția sovietică în Afganistan, 1991-1993 – consolidarea islamismului radical și 11 septembrie 2001 – terorismul clasic ajuns în stadiul final¹².

De la Yves Bourdillon am notat perceperea terorismului mai degrabă ca o tehnică bazată pe folosirea violenței și pe inducerea stării de frică, importanța numărului de persoane în rândul cărora terorismul induce frica și nu în ultimul rând asocierea terorismului cu un război atipic, fără front și fără reguli¹³.

François Thuillier a propus o definiție a terorismului din perspectiva interacțiunii a doi actori, victima și autorul, iar în ceea ce îl privește pe autor acesta este animat de trei motivații: psihologică, socială și politică.¹⁴

O perspectivă comprehensivă cu privire la terorism ne-a fost oferită dinspre Hexagon de Willy Buiron care ne-a propus o analiză a politicii franceze de luptă împotriva terorismului având ca punct de plecare 9/11 și ceea ce a urmat după aceea în peisajul politic francez în câmpul antiterorismului. Prin raportare la Cărțile Albe ale apărării franceze, Buiron s-a arătat foarte critic deoarece era evidentă relația disproporționată între terorism ca „amenințare militarizată și de dimensiune strategică”¹⁵ și răspunsul „subdimensionat”¹⁶ al Republicii Franceze. Episodul 9/11 a funcționat în Franța nu doar ca un t0 al consolidării antiterorismului, ci și ca un moment decisiv al abordării mai detaliate a definiției terorismului înțeles ca o „amenințare strategică și militară

¹¹ Yves Bourdillon, *Terrorisme de l'Apocalypse. Enquête sur les idéologies de destruction massive*, Ellipses, Paris, 2007, p. 51.

¹² Gerard Chaliand, Arnaud Blin, *Istoria terorismului. Din Antichitate până la DAESH*, Editura Polirom, București, 2018, p. 24.

¹³ Yves Bourdillon, *Terrorisme de l'Apocalypse. Enquête sur les idéologies de destruction massive*, Ellipses, Paris, 2007, p. 46.

¹⁴ François Thuillier, *La révolution antiterroriste*, Editions Temps Présent, Paris, 2019, p. 24.

¹⁵ Willy Buiron, *La politique française de lutte contre le terrorisme depuis le 11 septembre 2001*, L'Harmattan, Paris, 2021, p. 126.

¹⁶ *Ibidem*, p. 126.

majoră”¹⁷, având în vedere că înainte de 2001 atât în Carta Albă din 1994 cât și în Legea planificării militare pentru anii 1997-2002 terorismul nu era considerat drept o amenințare.¹⁸

Canadianul Maurice Cusson a punctat chiar de la începutul cercetării pe care a realizat-o în domeniul terorismului tensiunea dintre need to know și need to share ca un posibil minus al urmării unei evoluții a ceea ce s-a spus și a ceea ce ar mai trebui spus în sfera cunoașterii academice a terorismului. Cusson a identificat drept particularități ale terorismului motivațiile de natură politico-religioasă.¹⁹

La nivelul NATO, terorismul este definit ca „amenințare directă pentru securitatea cetățenilor statelor membre NATO precum și pentru stabilitatea și prosperitatea internațională.”²⁰ Este vorba mai degrabă de un terorism transnațional, de „o amenințare mondială persistentă care nu cunoaște nici frontiere, nici naționalități, nici religii.”²¹

UE se raportează la terorism ca la „o amenințare pentru securitatea noastră, valorile societăților noastre democratice și drepturile și libertățile de care se bucură cetățenii europeni.”²² Comunicarea Comisiei din 2020 precizează în mod specific amenințarea jihadistă din partea DAESH, al-Qaeda și a afiliaților lor.

Cu privire la ONU, singurul document care ne oferă cadrul a ceea ce am putea considera mai degrabă o referință cu privire la terorism este Rezoluția 1373 a CSNU din 2001 potrivit căreia „atacurile teroriste constituie o amenințare la adresa păcii și securității internaționale.”²³

OSCE cataloghează terorismul drept „una dintre amenințările cele mai grave pentru pacea, securitatea și stabilitatea precum și pentru bucuria de drepturile omului și dezvoltarea economică și social în spațiul OSCE și în afara acestuia.”²⁴

Considerăm imperios necesar pentru cunoașterea din domeniul terorismului, și cu precădere la nivelul României care cunoaște încă un stadiu incipient, să evidențiem că opțiunea

¹⁷ *Ibidem*, p. 132.

¹⁸ *Ibidem*, p. 131.

¹⁹ Maurice Cusson, *L'antiterrorisme à l'âge du djihadisme*, L'Harmattan, Paris, 2018, p. 5.

²⁰ NATO, *Countering terrorism*, disponibil la https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, 03.08.2022, accesat la data de 12.11.2021.

²¹ NATO, *Countering terrorism*, disponibil la https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, 03.08.2022, accesat la data de 12.11.2021.

²² Conseil européen, Conseil de l'Union européenne, *Action de l'UE face au terrorisme*, disponibil la <https://www.consilium.europa.eu/fr/policies/fight-against-terrorism/>, accesat la data de 12.11.2021.

²³ Conseil européen, Conseil de l'Union européenne, *Action de l'UE face au terrorisme*, disponibil la <https://www.consilium.europa.eu/fr/policies/fight-against-terrorism/>, accesat la data de 12.11.2021.

²⁴ United Nations Security Council, *Resolution 1373 (2001)*, disponibil la https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf, accesat la data de 14.11.2021.

noastră de a utiliza pe parcursul întregii cercetări doctorale conceptul de terorism de proveniență fundamentalist islamică (în prescurtare TPFI) a fost determinată de observațiile extrem de pragmatice și de documentate ale lui Anghel Andreescu și Nicolae Radu: „A judeca însă terorismul drept un produs al islamului, iar islamul ca pe o religie violentă este mai mult decât o greșeală.”²⁵

În același timp, am reținut și am evidențiat și perspectiva realistă a unor autori români în ceea ce privește nepotrivirea terminologică dintre religia islamică și terorism: „De menționat că, în esență, religia islamică și terorismul sunt doi termeni care se contrazic. Islamul condamnă și respinge toate formele de teroare. Astfel, nu este fezabilă utilizarea anumitor sintagme, cum ar fi cea de terorism islamic. Încercările de a pune semnul egalității între religia islamică și terorism nu sunt doar lipsite de fond și eronate, ci și pur propagandistice și rău intenționate.”²⁶

În România, documentul oficial care definește terorismul este Legea nr. 535 din 25 noiembrie 2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare. Potrivit Legii nr. 535 din 25 noiembrie 2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, „terorismul reprezintă acele acțiuni, inacțiuni, precum și amenințări cu privire la acestea, care prezintă pericol public, afectează viața, integritatea corporală sau sănătatea oamenilor, factorii materiali, relațiile internaționale ale statelor, securitatea națională sau internațională, sunt motivate politic, religios sau ideologic și sunt săvârșite în unul din următoarele scopuri: a) intimidarea populației sau a unui segment al acesteia, prin producerea unui puternic impact psihologic; b) constrângerea nelegitimă a unei autorități publice ori organizații internaționale să îndeplinească, să nu îndeplinească sau să se abțină de la îndeplinirea unui anumit act; c) destabilizarea gravă sau distrugerea structurilor politice fundamentale, constituționale, economice ori sociale ale unui stat sau organizații internaționale.”²⁷

Din punct de vedere strict etimologic, jihad provine din verbul arab jihar care semnifică „a face un efort, având pentru marea majoritate a musulmanilor accepția de efort al sinelui pentru a deveni un musulman mai bun și apoi, ca o eventuală datorie de a apăra teritoriile

²⁵ Anghel Andreescu, Nicolae Radu, *Jihadul islamic*, Editura RAO, București, 2015, p. 20.

²⁶ Cristian Barna, Adrian Popa, *Forme de manifestare a terorismului în societatea contemporană*, Editura Top Form, București, 2021, p. 32.

²⁷ Art. 1 din *Legea nr. 535 din 25 noiembrie 2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare*, disponibilă la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/57494>, accesată la data de 29.03.2022.

Islamului.”²⁸ Prin jihadism este instituită nu doar o politizare voită a jihadului ci și o nouă realitate atât lingvistică dar și motivațională din punct de vedere politico-religios.

Ceea ce se va impune ca islamism jihadist nu este decât o altă denumire pentru islamismul prin sabie. Am distins așadar între jihad ca datoria fiecărui musulman de a se autodepăși și jihadism ca „doctrină a acțiunii violente în serviciul islamismului politic, care poate face uz de terorism.”²⁹ Prin urmare, atentatul terorist va fi *modus operandi* prin excelență al jihadismului.

Elaborat de francezul Heisbourg, conceptul de hiperterorism ar putea fi înțeles ca „operații cu potențial sinucigaș și destabilizatoare, opunându-l conceptului de terorism clasic rezumat la atentate mai mici, cu câteva zeci de victime.”³⁰ Termenul de hiperterorism a fost utilizat cel mai adesea cu referire la Al-Qaeda și la fostul lider Osama bin Laden, cercetătorii din domeniul terorismului precum și practicienii din intelligence apreciind consensual că o schimbare de paradigmă a terorismului s-a produs odată cu 9/11. Am observat astfel că pentru practicanții jihadismului islamist o relevanță foarte mare, în cadrul instrumentarului lor strategic, a avut-o numărul de victime, cantitatea cât se poate de mare de persoane ucise ca urmare a atacului terorist produs. Numărul mare de victime a produs și inducerea unei stări generalizate de frică în rândul populației, provocând șoc și haos.

Așadar, am constatat o lipsă evidentă de consens în ceea ce privește adoptarea unei definiții operaționale a terorismului atât în rândul comunității academice precum și la nivel NATO, ONU, UE și OSCE. Din evaluarea tuturor definițiilor analizate mai sus, ne-am exprimat adeziunea la cele exprimate de Yves Bourdillon în sensul percepției terorismului mai degrabă ca o tehnică bazată pe folosirea violenței și pe inducerea stării de frică, importanța numărului de persoane în rândul cărora terorismul induce frica și nu în ultimul rând asocierea terorismului cu un război atipic, fără front și fără reguli.

Prin urmare, în primul capitol al acestui demers doctoral am atins primele două obiective de cercetare doctorală – ce este și ce nu este terorismul de proveniență fundamentalist islamică și evoluția terorismului de proveniență fundamentalist islamică.

²⁸ Jean-Luc Marret, *Les fabriques du jihad*, Presses Universitaires de France, Paris, 2005, p. 101.

²⁹ Willy Buiron, *La politique française de lutte contre le terrorisme depuis le 11 septembre 2001*, L’Harmattan, Paris, 2021, p. 25.

³⁰ Yves Bourdillon, *Terrorisme de l’Apocalypse. Enquête sur les idéologies de destruction massive*, Ellipses, Paris, 2007, p. 9.

7. Elemente esențiale din Capitolul 2: Al-Qaeda și DAESH³¹ – exemplificări ale modusului operandi al celor mai reprezentative organizații teroriste de proveniență fundamentalist islamică

În activitatea de prevenire și combatere a terorismului de sorginte fundamentalist islamică și în procesul de redactare a strategiilor antiteroriste adaptate dinamismului mediului internațional de securitate, un element esențial îl reprezintă cunoașterea în detaliu a adversarului. În situația de față adversarul este unul complex, cu acțiuni tot mai dificil de prognozat, iar cunoașterea și înțelegerea în detaliu a strategiilor și tacticilor pe care acesta le folosește constituie un punct de plecare în a preveni și combate atentate teroriste de sorginte fundamentalist islamică.

Cu alte cuvinte, dacă al-Qaeda și DAESH încearcă și reușesc să descifreze limba respectiv limbajul Occidentului, se impune ca și Occidentul la rândul lui să treacă dincolo de abordarea combativă strict militară, utilă de altfel și eficientă, și să descifreze codul cultural al teroriștilor de inspirație fundamentalist islamică. Numai așa Occidentul va reuși să prevină și să anihileze complet atentatele teroriste comise în numele discursului fundamentalist islamic. Uciderea lui bin Laden nu a însemnat și moartea Al-Qaeda care a reușit cu succes să se reinventeze și să fie înglobată sub diverse forme în DAESH. De asemenea, uciderea lui Abu Bakr al-Baghdadi nu a însemnat și moartea DAESH deoarece organizația teroristă de inspirație fundamentalist islamică și-a anunțat imediat noul lider – Abi Ibrahim Al-Hashimi Al-Qurashi. Și nici recenta ucidere a lui Ayman al-Zawahiri de la sfârșitul lui iulie 2022³² nu a însemnat sfârșitul terorismului.

Astfel, cunoașterea strategiei și tacticii inamicului, vorbirea limbii inamicului, sunt elemente esențiale care conduc înspre elaborarea de strategii antiteroriste eficiente și pe termen lung.

Pe lângă cunoașterea în detaliu a strategiei și tacticii teroriștilor de sorginte fundamentalist islamică, materializarea dialogului dintre civilizația islamică și cea occidentală reprezintă un punct de plecare în anihilarea completă a terorismului fundamentalist islamic și implică cunoașterea și respectarea codului cultural și de o parte și de cealaltă parte. Este total

³¹ Ne vom referi în demersul nostru doctoral la DAESH din perspectiva acronimului denumirii în limba arabă a organizației ad-Dawlat al-Islamiya fi'l-Irak wa'sh-Sham (conform <https://intelligence.sri.ro/daesh-organizatie-retea-sau-stat/>, accesat la data de 15.11.2021).

³² BBC News, Robert Plummer & Matt Murphy, *Ayman al-Zawahiri: Al-Qaeda leader killed in US drone strike*, disponibil la <https://www.bbc.com/news/world-asia-62387167>, accesat la data de 10.08.2022.

greșită concepția de a îi eticheta pe toți musulmanii ca fiind teroriști așa cum este total greșit a îi cataloga pe toți occidentali ca fiind necredincioși. Pentru a combate terorismul de inspirație fundamentalist islamică se impune a combate mai întâi cauzele apariției acestuia în interiorul lumii musulmane.

Urmare a celor prezentate, concluzionând, chiar și în cazul așa-ziselor celule teroriste aparent inactive, care țin de o regândire a tacticii specifice Al-Qaeda și preluată ulterior de DAESH, apreciem că antiterorismul ar trebui să fie vigilent. Și în cazul sistemului antiterorist consolidat echilibrat propus în prezenta cercetare doctorală spre operaționalizare la nivelul sistemului de apărare, ordine publică și securitate națională din România ne menținem aceeași observație – Cu cât celulele teroriste par inactive, cu atât antiterorismul trebuie să fie vigilent.

Prin urmare, prezentul capitol a atins cel de-al treilea obiectiv de cercetare doctorală demonstrând atât gradul de sofisticare tot mai ridicat al *modusului operandi* al celor două grupări teroriste reprezentative pentru terorismul de proveniență fundamentalist islamică, Al-Qaeda și DAESH, cât și complexitatea incontestabilă a instrumentarului tactic și strategic al Al-Qaeda și DAESH.

În același timp, prin intermediul acestui capitol a fost validată și cea de-a doua ipoteză de cercetare doctorală: Cu cât celulele teroriste par inactive, cu atât antiterorismul trebuie să fie vigilent.

8. Elemente esențiale din Capitolul 3: Studiu de caz – Politica antiteroristă a SUA între programul Stellarwind al NSA și raportul Comisiei Senatoriale americane de informații privind tehnicile de interogare intensificată ale CIA. Perspective actuale ale antiterorismului american

Strategia națională americană de combatere a terorismului din octombrie 2018 din timpul administrației Donald Trump se focusează pe șase obiective majore menite a consolida securitatea SUA și a contribui eficient la lupta împotriva terorismului: diminuarea capacității teroriștilor de a comite atentate pe teritoriul SUA și împotriva intereselor vitale ale SUA; diminuarea resurselor financiare ale grupărilor teroriste; prevenirea radicalizării și recrutării de adepți ai terorismului de proveniență fundamentalist islamică; securizarea frontierelor și consolidarea cooperării în materie de aplicare a legii; urmărirea ca teroriștii să nu aibă deloc

posibilitatea deținerii armelor de distrugere în masă; cooperarea dintre sectorul public și privat și cu partenerii externi în combaterea terorismului.³³

O schimbare de paradigmă în materie de luptă a SUA împotriva terorismului a fost introdusă în 2021 odată cu *Strategia națională de combatere a terorismului domestic* a administrației Biden. Cei patru piloni pe care se sprijină strategia traduc noua direcție a politicii antiteroriste americane din timpul administrației Biden: înțelegerea și împărtășirea informației referitoare la terorismul domestic; prevenirea recrutării în vederea practicării terorismului domestic și mobilizării la violență; distrugerea și descurajarea activităților conexe terorismului domestic; o confruntare pe termen lung a contributorilor la terorismul domestic.³⁴

În același timp, am remarcat o preocupare mai evidentă dinspre comunitatea academică americană în direcția conștientizării importanței unei regândiri a politicii antiteroriste a SUA. Politica antiteroristă a SUA este plasată sub semnul viziunii școlii realiste, evidențiindu-se tot mai mult o competiție între „contraterorism și marile puteri”³⁵ care traduce indirect și faptul că mediul de securitate internațional pe lângă faptul că este tot mai impredictibil implică în același timp și o luptă între marile puteri în a-și afirma propriile interese.

Totodată, am reținut că dinspre comunitatea academică a SUA se va desprinde accentul pus pe o mai mare valorificare a diplomației³⁶ și pe integrarea mai accelerată a dimensiunii diplomatice în instrumentarul contraterorist american. Am evidențiat de asemenea și rolul important pe care tehnologiile emergente îl ocupă din perspectiva comunității academice americane în cadrul instrumentarului contraterorist actual al SUA, atenția fiind îndreptată înspre folosirea tot mai intensă a dronelor: „După cum teroriștii exploatează tehnologiile emergente, așa și instrumentarul contraterorist trebuie să se adapteze.”³⁷

³³ *National Strategy for Counterterrorism of the United States of America*, disponibilă la https://www.dni.gov/files/NCTC/documents/news_documents/NSCT.pdf, octombrie 2018, accesată la data de 12.08.2022.

³⁴ *National Strategy for Countering Domestic Terrorism*, disponibilă la <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/06/National-Strategy-for-Countering-Domestic-Terrorism.pdf>, iunie 2021, accesată la data de 12.08.2022.

³⁵ Matthew Levitt, *Rethinking U.S. Efforts on Counterterrorism: Toward a Sustainable Plan Two Decades After 9/11*, disponibil la <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/rethinking-us-efforts-counterterrorism-toward-sustainable-plan-two-decades-after>, 08.03.2021, accesat la data de 12.08.2022.

³⁶ Matthew Levitt, *Rethinking U.S. Efforts on Counterterrorism: Toward a Sustainable Plan Two Decades After 9/11*, disponibil la <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/rethinking-us-efforts-counterterrorism-toward-sustainable-plan-two-decades-after>, 08.03.2021, accesat la data de 12.08.2022.

³⁷ Matthew Levitt, *Rethinking U.S. Efforts on Counterterrorism: Toward a Sustainable Plan Two Decades After 9/11*, disponibil la <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/rethinking-us-efforts-counterterrorism-toward-sustainable-plan-two-decades-after>, 08.03.2021, accesat la data de 12.08.2022.

Nu în ultimul rând am reținut tot dinspre comunitatea academică americană și noul trend în materie de contraterorism vizând trecerea de la o paradigmă de tip hard power reprezentată prin excelență de dimensiunea militară la o paradigmă de tip soft power incluzând trei dimensiuni: intelligence, diplomație și consolidarea capacității civile.³⁸

Descifrând în gândurile lui Kissinger răul drept terorismul, lupta dusă de SUA împotriva terorismului se dovedește a fi și a fi fost de lungă durată iar cooperarea internațională în materie de antiterorism este mai esențială ca niciodată: „Nu orice rău poate fi combătut de America, cu atât mai puțin de America singură. Dar unii monștri trebuie, dacă nu uciși, măcar ținuți la distanță. Cea mai mare nevoie este de criterii de selecție.”³⁹

Pe lângă succesul NSA prin programul Stellarwind în materie de consolidare a securității SUA prin valorificarea SIGINT în lupta împotriva terorismului după 9/11, mai trebuie subliniat că NSA și-a regândit din temelii antiterorismul în termenii eficienței imediat după tragicele atacuri teroriste de la 9/11, prioritizându-și cu precizie chirurgicală sarcinile.

Prin urmare, prin acest capitol a fost atins cel de-al patrulea obiectiv de cercetare doctorală reprezentat de evaluarea politicii antiteroriste a SUA prin referire la programul Stellarwind și la Raportul Comisiei senatoriale americane de informații privind tehnicile de interogare intensificată ale CIA precum și cu raportare la noile evoluții în materie de antiterorism.

În același timp, concluzionând referitor la cele rezultate din Raportul comisiei senatoriale americane de informații privind tehnicile de interogare intensificată ale CIA, am susținut că punerea în aplicare a unei politici antiteroriste în circumstanțe excepționale, ridică atât problema legalității acesteia cât și refuzul unei asumări politice în proporție ridicată, sens în care prima noastră ipoteză de cercetare a fost validată: Cu cât antiterorismul este mai realist, cu atât lupta împotriva terorismului de proveniență fundamentalist islamică are șanse mai mari de reușită.

³⁸ Matthew Levitt, *Rethinking U.S. Efforts on Counterterrorism: Toward a Sustainable Plan Two Decades After 9/11*, disponibil la <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/rethinking-us-efforts-counterterrorism-toward-sustainable-plan-two-decades-after>, 08.03.2021, accesat la data de 12.08.2022.

³⁹ Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura All, București, 2018, p. 724.

9. Elemente esențiale din Capitolul 4: Studiu de caz – Politica antiteroristă a Republicii Franceze: succese și eșecuri

Cele 19 legi antiteroriste adoptate în Republica Franceză în perioada 2001-2018 traduc un aspect deja semnalat și în cazul SUA de către experții și practicienii în materie de luptă antiteroristă și anume că există mai degrabă tendința de a legifera și de a consolida instrumentarul antiterorist *a posteriori* atacului terorist, cu precădere accentul deplasându-se înspre reacție decât înspre ceea ar fi putut reprezenta prevenirea atacului terorist.

O trăsătură comună care se desprinde în urma analizei acestor 19 legi antiteroriste franceze este îmbinarea de elemente civile și militare ca părți constituente ale politicii globale antiteroriste franceze, incluzând aici cei doi piloni componenți – politica internă și politica externă.

Ca element de noutate rezultat din analiza celor 19 legi antiteroriste franceze se vor impune OPEX-urile, operațiile militare externe împotriva terorismului, la care Franța va face apel pentru prima dată ca urmare a celor întâmplate în contextul 9/11.

Cu toate acestea, deși Franța reușește ca în acest interval de timp 2001-2015 să-și perfecțeze un dispozitiv antiterorist performant, adaptat realităților din teren, experții francezi în antiterorism consideră că Hexagonul s-a focusat mai degrabă pe OPEX și a neglijat politica internă antiteroristă care ar fi trebuit să fie mai degrabă preventivă.

Din această perspectivă juridică a calificării penale a terorismului se va contura și politica franceză de prevenire a terorismului care se va consolida în jurul „mijloacelor de prevenire destinate infracțiunilor de drept comun.”⁴⁰

O primă specificitate a politicii antiteroriste franceze care se desprinde din analiza legislației antiteroriste din Franța este încadrarea penală a terorismului în categoria infracțiunilor. Din acest punct, am reținut pentru scopul prezentului studiu de caz categorisirea lui Willy Buiron, respectiv prezența a două elemente esențiale ale politicii antiteroriste franceze constituite în jurul terorismului calificat de Codul penal drept infracțiune: succesiunea de măsuri administrative preventive în defavoarea libertăților cetățenești și așa-zisele lupte de natură preventivă atașate luptei generale împotriva terorismului promovate de Franța.⁴¹

⁴⁰ Willy Buiron, *La politique française de lutte contre le terrorisme depuis le 11 septembre 2001*, L'Harmattan, Paris, 2021, p. 36.

⁴¹ *Ibidem*, p. 36.

Am identificat cu privire la politica franceză împotriva radicalizării că aceasta este introdusă conceptual destul de târziu pentru un stat care a cunoscut deja pe teritoriul său în 2015 un atac terorist major. Abia în 2016 Planului de luptă antiterorist (PLAT) inițiat în 2014 i se va adăuga și dimensiunea de prevenire a radicalizării prin PART – Planul de acțiune împotriva radicalizării și terorismului. După episoadele tragice Charlie Hebdo, Bataclan și Nisa observăm că Hexagonul devine tot mai preocupat de acest aspect al luptei împotriva radicalizării care la data de 23 februarie 2018 va fi dezvoltat în extenso de noul PNPR – Plan național de prevenire a radicalizării. Cu toate acestea, la doar câteva luni distanță, la data de 23 iulie 2018, dimensiunea de prevenire a radicalizării va fi confiscată conceptual prin introducerea PACT – Planul de acțiune contra terorismului.

Dacă în ceea ce privește lupta împotriva finanțării terorismului suntem îndreptățiți să vorbim, așa cum deja am evidențiat anterior, de un succes al politicii antiteroriste franceze, la capitolul de prevenire a răspândirii ideologiei jihadiste politica franceză eșuează. În mod paradoxal, spiritul cartezian francez eșuează complet în ceea ce privește dimensiunea spirituală, nematerială, a politicii antiteroriste – ideologia jihadistă.

Din analiza celor mai relevante documente oficiale ale Republicii Franceze în materie de luptă împotriva terorismului precum și a literaturii de specialitate în domeniul antiterorismului, am reținut ca specificitate a politicii antiteroriste franceze existența unui „drept penal special al antiterorismului”⁴² precum și a unei „abordări juridice specifice a terorismului.”⁴³ Toate aceste prevederi legislative au fost puse în aplicare în contextul în care, în mod paradoxal, „teroristul islamist rămâne considerat un delincvent și nu un inamic.”⁴⁴

Referitor la specificitatea abordării juridice a terorismului în Franța, aceasta se reflectă în „creșterea în putere a unei proceduri penale paralele”⁴⁵ și apare ca o consecință imediată a faptului că statul francez a eșuat la capitolul anticipării amenințării. Este indirect și eșecul comunității de informații franceze care, similar intelligence-ului american, nu a acordat atenția cuvenită analizei anticipative. Prin urmare, statul francez ajunge în situația de „a legifera ca reacție la un terorism care face legea în stat.”⁴⁶ Astfel, șansele de reușită ale unei politici antiteroriste a posteriori comiterii atacului terorist nu vor fi niciodată maxime deoarece statul va

⁴² *Ibidem*, p. 81.

⁴³ *Ibidem*, p. 81.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 81.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 108.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 115.

reacționa de fiecare dată numai după atacul terorist în timp ce prevenirea radicalizării și a răspândirii ideologiei islamist-jihadiste va fi neglijată.

Implicarea armatei franceze în lupta împotriva terorismului ar reprezenta din punctul nostru de vedere și o recunoaștere indirectă a eșecului politicii antiteroriste a statului francez la capitolul anticipare a amenințării. Armata franceză apare ca ultim bastion într-o luptă cu un actor non-statal încă nedenumit coerent. În același timp, introducerea dimensiunii militare în politica antiteroristă a statului francez trădează nolens volens însuccesele pe plan strategic ale guvernului francez incapabil să gestioneze coerent amenințarea teroristă chiar și după ce Franța a fost zguduită puternic de tragicele episoade de la Charlie Hebdo și Bataclan.

Abordarea statului francez în ceea ce privește terorismul de esență fundamentalist islamică rămâne una reactivă și, în ciuda mișcărilor de forțe în cadrul operației Sentinelle, va fi mai degrabă subdimensionată în fața unei amenințări teroriste cu un grad de sofisticare tot mai ridicat. Franța își va concentra eforturile instituționale în direcția utilizării armatei franceze împotriva consecințelor terorismului de proveniență fundamentalist islamică, pierzând complet din vedere cauzele care conduc înspre comiterea de atacuri teroriste și anume includerea și operaționalizarea unei dimensiuni a prevenirii radicalizării în politica antiteroristă a statului francez.

Operația Sentinelle traduce pe de o parte creșterea popularității politice a fostului președinte Hollande care doar aparent se implică în a îi vâna pe teroriști, iar pe de altă parte, strict prin prisma evaluării eficienței acestei așa-zise OPINT menite a întări politica antiteroristă franceză și a garanta victoria statului francez în războiul împotriva terorismului, asistăm cu buna știință a politicului francez la reliefarea unei politici antiteroriste ineficiente și inadecvate în fața unui terorism de esență fundamentalist islamică al cărui grad de sofisticare devine tot mai ridicat și mai imprevizibil. Deși aparent implicați militar în războiul împotriva terorismului pe teritoriul național, militarii francezi din cadrul operației Sentinelle sunt în mod paradoxal demilitarizați complet, aceștia aflându-se în subordinea autorității civile.

Deși cea mai mare parte a discuțiilor dinspre comunitatea academică franceză este îndreptată înspre lipsa de moralitate a operațiilor de omucidere protejate de Secret défense, caracterizate doar prin prisma încălcării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, apreciem că dacă acestea sunt executate în conformitate cu legislația în vigoare a statului francez

și cu respectarea prevederilor internaționale în materie de luptă împotriva terorismului nu există nicio justificare în a i se reproșa DGSE că produce încălcări ale moralității și demnității umane.

Din perspectiva fostului ofițer francez de informații Thuillier, rolul primordial al politicii antiteroriste este definit mai degrabă de un trinom de tipul subiectul – motivația – modul de operare. Originalitatea lui Thuillier se identifică prin faptul că deși antiterorismul implică o puternică dimensiune foarte tehnică, aridă, cu proceduri clare, aproape matematice, acesta îl umanizează, în sensul în care îl dotează și cu o dimensiune de natură discursivo-pragmatică: „Este vorba de a dezvolta o narațiune pentru a ne explica, în locul teroristului însuși, cine este el și de ce acționează el.”⁴⁷

Cu precizia chirurgicală a ofițerului de informații în căutarea teroristului pierdut, remarcăm că Thuillier ne antrenează *da capo al fine* în pledoaria lui într-un joc al inteligenței fine, al intelligence-ului pragmatic și al antiterorismului umanist și umanizat, care pe lângă intelligence implică și inteligența de a alege cuvintele potrivite pentru a învinge pe termen lung un adversar complex.

Complexitatea planului VIGIPIRATE cu cele 300 de măsuri pe care le cuprinde aplicabile pentru 13 domenii ne demonstrează că antiterorismul francez este perfectibil. Extinderea luptei antiteroriste la nivelul mai multor structuri cu atribuții în domeniu și partajarea sarcinilor în materie de antiterorism între acestea conduc înspre maximizarea șanselor de reușită ale politicii antiteroriste franceze dictate de planul VIGIPIRATE.

Concluzionând, Franța a reușit cu succes ca în intervalul de timp 2001-2015 să-și perfecțeze un dispozitiv antiterorist performant, adaptat realităților din teren. Minusul ar fi reprezentat de faptul că statul francez s-a focusat mai degrabă pe OPEX și a neglijat politica internă antiteroristă care ar fi trebuit să fie mai degrabă preventivă. Dacă în ceea ce privește lupta împotriva finanțării terorismului suntem îndreptățiți să vorbim, așa cum deja am evidențiat anterior, de un succes al politicii antiteroriste franceze, la capitolul de prevenire a răspândirii ideologiei jihadiste politica franceză eșuează. Există așadar o tensiune între succesele și eșecurile politicii antiteroriste franceze însă complexitatea și coerența planului VIGIPIRATE înclină balanța înspre evaluarea politicii antiteroriste franceze ca fiind una de succes.

⁴⁷ François Thuillier, *La révolution antiterroriste*, Editions Temps Présent, Paris, 2019, p. 37.

Am constatat astfel că în lupta împotriva terorismului Franța a acordat o importanță deosebită intelligence-ului, măsurilor specifice de protecție a locurilor publice cu potențial terorist precum și prevenirii radicalizării.

Astfel, prin acest capitol, am reușit să atingem cel de-al cincilea obiectiv de cercetare doctorală, restrâns la succesele și eșecurile politicii antiteroriste a Republicii Franceze.

În același timp, ca urmare a analizei planului VIGIPIRATE am demonstrat validitatea celei de-a treia ipoteze de cercetare doctorală: Cu cât antiterorismul este mai consolidat și mai echilibrat la nivelul structurilor cu atribuții în domeniu, cu atât lupta împotriva terorismului de proveniență fundamentalist islamică este mai eficientă.

10. Elemente esențiale din Capitolul 5: Politicile antiteroriste de la nivelul NATO, UE, ONU și OSCE. Studiu de caz – Evoluția politicii antiteroriste din România

Politica antiteroristă a NATO se sprijină pe trei piloni: cunoașterea amenințării, capacitățile de pregătire și de răspuns și angajarea în dialog cu țările partenere și alți actori internaționali.

În materie de apărare colectivă, NATO a înregistrat o premieră în contextul tragicului episod 9/11 din SUA atunci când a fost activat articolul 5 pentru prima dată de la înființarea NATO.

Celula de informații despre terorism a NATO traduce importanța acordată de Alianță intelligence-ului ca instrument eficient de prevenire și combatere a terorismului. În ceea ce privește cooperarea internațională a Alianței în direcția antiterorismului trebuie subliniat că NATO este membru al Coaliției mondiale de luptă împotriva ISIS (Global Coalition to Defeat ISIS) și contribuie activ la un dialog eficient cu partenerii din Coaliție pentru a găsi cele mai bune metode de prevenire și combatere a terorismului, adaptate gradului actual de sofisticare al terorismului de proveniență fundamentalist islamică.⁴⁸

Deși a oferit un răspuns prompt în urma celor întâmplate la 9/11 în SUA, nefiind luată pe nepregătite, Alianța nu a intrat în adormire după 9/11 în ceea ce privește lupta ei împotriva terorismului, ci dimpotrivă, s-a preocupat permanent să-și racordeze politica antiteroristă la cele

⁴⁸ NATO, *Countering terrorism*, disponibil la https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, 03.08.2022, accesat la data de 31.05.2022.

mai recente evoluții în materie de antiterorism, aspect declanșat și de gradul de sofisticare tot mai dinamic al modului de operare al organizațiilor teroriste.

Summit-ul NATO de la Chicago din 20-21.05.2012 a urmărit să faciliteze lupta împotriva terorismului în care este implicată Alianța, prin trasarea cadrului general al antiterorismului promovat de NATO astfel încât politica antiteroristă a Alianței să fie pragmatică și cu un grad de reușită ridicat. Dintre scopurile cele mai importante în materie de antiterorism care se desprind ca urmare a discuțiilor din cadrul summit-ului NATO de la Chicago trebuie amintite următoarele: o mai bună cunoaștere a amenințării, capacități adecvate de combatere a amenințării, implicarea alături de țări partenere și de alți actori internaționali relevanți în lupta împotriva terorismului. În același timp, Alianța nu pierde sub nicio formă din vedere câteva principii esențiale pe care își impune să le respecte în lupta împotriva terorismului: respectarea dreptului internațional, sprijinul acordat de NATO aliaților, non-redundanță și complementaritate.

Din Planul de acțiune al parteneriatului împotriva terorismului reținem ca elemente esențiale ale luptei împotriva terorismului respectarea normelor dreptului internațional. Antiterorismul promovat de NATO trebuie să se realizeze cu respectarea deplină a Cartei Națiunilor Unite și a Rezoluției 1373 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite. Asistăm așadar la promovarea unui antiterorism în operaționalizarea căruia respectarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului reprezintă o prioritate absolută pentru întreaga Alianță.

Dacă până în momentul de față la nivelul Alianței au fost identificate trei repere temporale decisive care au influențat adoptarea conceptelor strategice ale NATO, respectiv Războiul Rece, perioada post-Război Rece și mediul de securitate post 9/11, din analiza literaturii de specialitate franceze în materie de antiterorism, considerăm oportună introducerea unui al patrulea reper temporal pe axa temporală a succedării conceptelor strategice ale Alianței, respectiv episodul Charlie Hebdo din 2015. De altfel, importanța noului concept strategic pe palierul politico-militar al NATO a determinat includerea acestuia pe agenda NATO 2030, traducând indirect și faptul că un antiterorism eficient trebuie să fie capabil să evalueze și să prognozeze evoluția amenințării teroriste dacă nu pe termen lung, cel puțin pe termen scurt și mediu.

Dacă până în 2015 antiterorismul de la nivelul UE nu a reprezentat o prioritate majoră, episodul Charlie Hebdo 2015 poate fi considerat un reper temporal care a resetat politica antiteroristă a Uniunii Europene, devenită un obiectiv major care a cunoscut consens unanim din partea tuturor statelor membre UE.

Reuniunea informală a șefilor de stat sau de guvern din 12 februarie 2015 de la Bruxelles s-a desfășurat ca urmare a atacurilor teroriste de la Charlie Hebdo din 7 ianuarie 2015. Antiterorismul european este scos din adormire pe 12 februarie 2015 și resuscitat, astfel încât șefii de stat sau de guvern din UE au convenit consolidarea luptei împotriva terorismului prin operaționalizarea a trei direcții de urmat: asigurarea securității cetățenilor, prevenirea radicalizării și protejarea valorilor și cooperarea cu partenerii la nivel internațional.

Valurile de atentate teroriste comise în Europa în 2015, 2016, 2017, 2020 i-au determinat pe miniștrii de interne ai statelor membre UE să își prezinte în noiembrie 2020 Declarația comună care a reprezentat de fapt documentul programatic al UE prin care a fost instituit de facto cadrul european de luptă împotriva terorismului. Biroul coordonatorului european al luptei împotriva terorismului capătă relevanță și evidențiază că în cele din urmă antiterorismul UE a fost conștientizat și se află în curs de operaționalizare. În acest sens, o serie de directive europene și un regulament susțin consolidarea antiterorismului UE: Directiva (UE) 2017/853 cu privire la controlul achiziționării și deținerii de arme, Directiva (UE) 2018/1673 privind combaterea prin măsuri de drept penal a spălării banilor, Directiva (UE) 2017/541 privind lupta împotriva terorismului și Regulamentul (UE) 2018/1805 privind recunoașterea reciprocă a ordinelor de indisponibilizare și de confiscare.

Spațiul Schengen reappare în atenția oficialilor europeni și de această dată iar interoperabilitatea bazelor de date apare drept element decisiv în prevenirea și combaterea terorismului de esență fundamentalist islamică. Sistemul de Informații Schengen Recast și Interoperabilitatea devin două elemente-esențiale ale consolidării luptei UE împotriva terorismului.

Un instrument pragmatic în direcția prevenirii radicalizării a fost operaționalizat la data de 29 aprilie 2021 prin adoptarea Regulamentului (UE) 2021/784 al Parlamentului European și al Consiliului privind prevenirea diseminării conținutului online cu caracter terorist.

Comunicarea COM 2020 pune un foarte mare accent în lupta împotriva terorismului la nivelul UE pe două documente cruciale din acest punct de vedere: Directiva (UE) 2017/541 din

15 martie 2017 privind combaterea terorismului și Directiva (UE) 2018/843 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului.

Dintre noii markeri de atenționare în semnalările de persoane pe care Sistemul de Informații Schengen Recast îi aduce reținem în mod special noua categorie de date privind persoanele implicate în activități conexe terorismului.

De la nivelul interoperabilității apreciem ca fiind de extremă importanță depozitul pentru statistici și raportare (CRRS – Common Repository for Reporting and Statistics) care va permite elaborarea de sinteze și statistici pentru factorii de decizie relevanți. În același timp, CRRS va facilita și eficientiza accesul autorităților responsabile de prevenire, depistare sau investigare a infracțiunilor de terorism ori a altor infracțiuni grave la sistemele de informații ale UE, în conformitate cu baza legală.

Din analiza Strategiei globale antiteroriste a ONU în varianta celei de-a 7-a revizuirii realizate în 2021 (revizuire realizată în perioada 21-22 iunie 2021 – marcând totodată și 20 de ani de antiterorism onusian) se desprinde succesul unui antiterorism global extins și înglobând trei domenii interdependente, așa cum este promovat de ONU: intelligence – relații internaționale – științe politice.

Este de reținut că statele participante ale Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa sunt foarte ferme și resping categoric orice tip de asociere a terorismului cu rasa, naționalitatea sau oricare religie.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa sprijină eforturile internaționale ale Organizației Națiunilor Unite în materie de luptă împotriva terorismului, printr-o abordare cooperativă și coordonată a luptei împotriva terorismului la toate nivelurile. Eforturile Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa se sprijină pe promovarea Strategiei globale antiteroriste onusiene și a rezoluțiilor relevante ale Consiliului de securitate al ONU din acest punct de vedere, cu respectarea Cadrului consolidat al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa pentru lupta împotriva terorismului.

Prin forma actualizată a Legii nr. 535 din 25 noiembrie 2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, antiterorismul actual din România este și mai consolidat, prin definirea și operaționalizarea următoarelor concepte ca elemente-cheie ale unei politici antiteroriste românești adaptate celor mai noi tendințe în materie de antiterorism internațional: intervenție antiteroristă, intervenție contrateroristă, însoțitori înarmați la bordul aeronavelor, control

antiterorist de securitate, interviu de securitate, criza teroristă, materiale de propagandă teroristă, profit al entității teroriste.

Politica antiteroristă a României începe un amplu proces de consolidare post 9/11. La data de 19 noiembrie 2001, Consiliul Suprem de Apărare a Țării desemnează SRI drept autoritate națională în domeniul antiterorismului. Ulterior, în aprilie 2002, Consiliul Suprem de Apărare a Țării aprobă Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Terorismului. Trei luni mai târziu, în iulie 2002, va fi creat Sistemul Național de Prevenire și Combatere a Terorismului cunoscut drept SNPCT. În 2004, antiterorismul românesc se va consolida prin implementarea Sistemului Național de Alertă Antiteroristă, cunoscut drept SNAT și funcționând ca un indicator al nivelului amenințării teroriste la adresa României. Deși inițial a cunoscut cinci trepte, în forma actualizată, SNAT cunoaște patru trepte, astfel: verde – nivelul de alertă scăzut, albastru – nivelul de alertă precaut, portocaliu – nivelul de alertă ridicat și roșu – nivelul de alertă critic.

La nivelul arhitecturii antiterorismului românesc a intervenit în 2008 o modificare structurală prin transformarea Inspectoratului pentru Prevenirea și Combaterea Terorismului în Direcția Generală Prevenire și Combatere Terorism. Antiterorismul românesc se consolidează și mai mult printr-o nouă responsabilitate pe care SRI și-o asumă cu la fel de mult profesionalism, respectiv asigurarea securității aeronavelor românești prin cei cunoscuți ca IIBA – Însoțitorii înarmați la bordul aeronavelor. În acest sens, în 2010, SRI este desemnat de CSAȚ drept autoritate națională pentru coordonarea însoțitorilor înarmați la bordul aeronavelor. IIBA vor opera prin intermediul Brigăzii Antiteroriste a SRI. Prima misiune IIBA are loc în 2011. Prin Hotărârea CSAȚ din 16 mai 2008, SRI a fost desemnat autoritate națională în domeniul cyberintelligence. Odată cu anul 2018 suntem îndreptățiți să considerăm că antiterorismul românesc se raportează și la viitor. Este vorba despre proiectul „Unitate canină specializată în detectarea explozivilor pe aeroporturile civile naționale” derulat de SRI al cărui scop îl reprezintă „constituirea unor echipe canine la nivelul Serviciului Român de Informații specializate în detectarea substanțelor explozive.”⁴⁹

Concluzionând aspectele analizate în capitolul 5, apreciem că politica antiteroristă a NATO este cea mai performantă având în vedere că în contextul 9/11 Alianța nu a fost luată deloc prin surprindere iar răspunsul a fost extrem de rapid și de pragmatic, referindu-ne aici și la

⁴⁹ SRI, *Unitate canină specializată în detectarea explozivilor pe aeroporturile civile naționale*, disponibil la https://www.sri.ro/assets/img/news/lansarea-proiectului-unitate-canina-specializata-in-detectarea-explozivilor-pe-aeroporturile-civile-nationale/Comunicat_presa_lansare_proiect_K9.pdf, accesat la data de 31.05.2022.

Coaliția mondială de luptă împotriva ISIS. Marele minus al politicii antiteroriste onusiene este reprezentat de incapacitatea de a găsi consensul adoptării unei definiții unanim acceptate a terorismului pe când cea de-a șaptea versiune a Strategiei globale antiteroriste onusiene reprezintă marele plus adus de ONU în materie de antiterorism internațional. La nivelul UE asistăm la o consolidare a politicii antiteroriste post Charlie Hebdo ceea ce ne indică faptul că antiterorismul a fost scos din adormire și este în curs de perfecționare. OSCE se particularizează prin abordarea cooperativă și coordonată a luptei împotriva terorismului.

În ceea ce privește România, politica antiteroristă actuală este în curs de consolidare însă, dacă ar fi să ne raportăm și la absența comiterii unui atac terorist pe teritoriul României mai ales în ultimii ani când Europa a fost lovită de valuri de atacuri teroriste, suntem profund legitimați să afirmăm că antiterorismul românesc este performant iar SRI, ca autoritate națională în prevenirea și combaterea terorismului, și-a îndeplinit la cel mai înalt nivel al profesionalismului atribuțiile: „De asemenea, filosofia de lucru a Serviciului, axată pe prevenție și pe identificarea timpurie a manifestărilor terorismului, a fost operaționalizată cu mult efort din partea profesioniștilor anonimi ai SRI, cărora, în bună măsură, le datorăm astăzi faptul că România nu a fost lovită de atentate teroriste.”⁵⁰ De asemenea, podcasturile SRI, revista Intelligence, comunicatele de presă ale SRI precum și declarațiile și conferințele de presă SRI sunt elemente esențiale care contribuie la consolidarea culturii antiteroriste din România.

Astfel, am reușit ca prin capitolul 5 al prezentei cercetări doctorale să îndeplinim atingerea celui de-al șaselea și de-al șaptelea obiectiv de cercetare doctorală, respectiv evaluarea performanțelor politicilor antiteroriste ale NATO, UE, ONU și OSCE și evaluarea actualei politici antiteroriste din România.

11. Concluzii

Odată atinse toate cele șapte obiective de cercetare doctorală și validate cele trei ipoteze ale cercetării doctorale, am ajuns în punctul final al demersului nostru doctoral în care suntem legitimați să propunem operaționalizarea unui sistem antiterorist consolidat echilibrat (SATCE) în România în scopul maximizării performanțelor actualei politici antiteroriste românești.

⁵⁰ Florian Coldea, *Despre serviciile de intelligence. Gânduri, perspective, opinii*, Editura RAO, București, 2018, p. 157.

În primul rând, la nivelul Sistemului național de prevenire și combatere a terorismului propunem ca printr-o Hotărâre a CSAT să fie atribuit rolul de coordonare tehnică, alături de SRI, și SPP și MAI având în vedere structurile specializate de la nivelul SPP și MAI în materie de antiterorism. Astfel, în cazul producerii unui atac terorist pe teritoriul României, supraîncărcarea din punctul de vedere al coordonării tehnice ce ar reveni doar SRI ar fi evitată prin echilibrarea sarcinilor atribuite cu SPP și MAI, având operaționalizat în acest sens trinomul SRI – SPP – MAI.

În al doilea rând, având în vedere că proiectul Legii privind asigurarea cadrului național pentru interoperabilitatea dintre sistemele de informații ale Uniunii Europene în domeniul frontierelor și vizelor, al cooperării polițienești și judiciare și al azilului și migrației se află în transparență decizională, propunem ca accesul la detectorul de identități multiple să fie extins și la nivelul SRI și SPP în scopul eficientizării eforturilor comune de identificare în cel mai scurt timp posibil a potențialilor teroriști care se ascund sub mai multe identități.

Așadar, afirmăm cu fermitate că operaționalizarea unui sistem antiterorist consolidat echilibrat (SATCE) în România prin punerea în aplicare a celor menționate mai sus va maximiza performanțele actualei politici antiteroriste românești, având în vedere și faptul că pe parcursul cercetării noastre doctorale am demonstrat validitatea celor trei ipoteze de cercetare:

1. Cu cât antiterorismul este mai realist, cu atât lupta împotriva terorismului de proveniență fundamentalist islamică are șanse mai mari de reușită.
2. Cu cât celulele teroriste par inactive, cu atât antiterorismul trebuie să fie vigilent.
3. Cu cât antiterorismul este mai consolidat și mai echilibrat la nivelul structurilor cu atribuții în domeniu, cu atât lupta împotriva terorismului de proveniență fundamentalist islamică este mai eficientă.

În același timp, propunem în urma cercetării noastre doctorale o listă cu 10 recomandări de eficientizare și consolidare a politicii antiteroriste a României, adresându-ne prin acestea atât comunității academice românești de științe politice, intelligence și relații internaționale precum și practicienilor din sistemul național de apărare, ordine publică și securitate națională din România:

1. În cadrul unei politici antiteroriste de succes, HUMINT nu trebuie să excludă SIGINT așa cum nici SIGINT nu trebuie să excludă HUMINT. Între cele două INT-uri trebuie să existe o relație de interdependență.

2. O politică antiteroristă eficientă trebuie să aibă în vedere patru dimensiuni (primele trei propuse de Hayden iar cea de-a patra propusă de autorul prezentei cercetări doctorale): fezabilitatea tehnologică, relevanța operațională, legalitatea și dezbateră publică.

3. Operaționalizarea și promovarea conceptului de diplomație antiteroristă (propus de autorul prezentei cercetări doctorale), deja practică cu succes de România prin participarea la Coaliția globală anti-ISIS/DAESH și învățământul de intelligence cu o tradiție de trei decenii, ar contribui la o afirmare mai activă a performanței politicii antiteroriste românești actuale.

4. Cu cât antiterorismul este mai realist, cu atât lupta împotriva terorismului de proveniență fundamentalist islamică are șanse mai mari de reușită.

5. Cu cât celulele teroriste par inactive, cu atât antiterorismul trebuie să fie vigilent.

6. Cu cât antiterorismul este mai consolidat și mai echilibrat la nivelul structurilor cu atribuții în domeniu, cu atât lupta împotriva terorismului de proveniență fundamentalist islamică este mai eficientă.

7. O suplimentare a măsurilor de protecție la nivelul mijloacelor de transport în comun îndeosebi din București și din orașele de dimensiuni mari și medii din România ar fi utilă în direcția prevenirii unor posibile atacuri teroriste similar celor din Franța. De asemenea, trebuie instituite măsuri de protecție mai vizibile și la nivelul rețelei de transport feroviar din România.

8. Trebuie protejate mai bine lăcașele din cult din România.

9. Propunem conceptul de ATINT (AT-antiterorism, IT-intelligence) care poate fi operaționalizat cu legitimitate având în vedere că activitatea de prevenire și combatere a terorismului generează de facto intelligence.

10. Politică antiteroristă actuală din România trebuie să acorde o mai mare atenție dimensiunii de prevenire a radicalizării.

BIBLIOGRAFIE

I. Lucrări de specialitate

1. ALEXE, Eva, *Terorismul fundamentalist prin prisma relației dintre Islam și islamism*, Editura Militară, București, 2019
2. ANDREESCU, Anghel, RADU, Nicolae, *Jihadul islamic*, Editura RAO, București, 2015
3. AUSTIN, John Langshaw, *Quand dire, c'est faire*, Points, Paris, 1991
4. BARNA, Cristian, *Terorismul, ultima soluție?*, Editura Top Form, București, 2005
5. BARNA, Cristian, *Cruciada Islamului*, Editura Top Form, București, 2007
6. BARNA, Cristian, *Al-Qaida vs. restul lumii: după 10 ani*, Editura Top Form, București, 2011
7. BARNA, Cristian, POPA, Adrian, *Forme de manifestare a terorismului în societatea contemporană*, Editura Top Form, București, 2021
8. BĂDESCU, Paraschiva, *Spațiul euro-atlantic post Război Rece: studii și articole*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu”, București, 2016
9. BIGO, Didier, BONELLI, Laurent, DELTOMBE, Thomas, *Au nom du 11 septembre. Les démocraties à l'épreuve de l'antiterrorisme*, La Découverte, Paris, 2008
10. BOTESCU, George Mircea, *Prevention of the juvenile delinquency*, Cartea Universitară, București, 2004
11. BOURDILLON, Yves, *Terrorisme de l'Apocalypse. Enquête sur les idéologies de destruction massive*, Ellipses, Paris, 2007
12. BRUGUIÈRE, Jean-Louis, *Ceea ce n-am putut spune: 30 de ani de luptă împotriva terorismului*, Editura RAO, București, 2012
13. BRET, Cyrille, *Dix attentats qui ont changé le monde*, Armand Colin, Paris, 2020
14. BUIRON, Willy, *La politique française de lutte contre le terrorisme depuis le 11 septembre 2001*, L'Harmattan, Paris, 2021
15. CHALIAND, Gerard, BLIN, Arnaud, *Istoria terorismului. Din Antichitate până la DAESH*, Editura Polirom, București, 2018

16. CHELCEA, Septimiu, *Metodologia cercetării sociologice: metode cantitative și calitative*, Editura Economică, București, 2001
17. CIOCULESCU, Șerban F., MANEA, Octavian, PETRE, Silviu, *Fața întunecată a globalizării*, Editura Rao, București, 2016
18. COLDEA, Florian, *Despre serviciile de intelligence. Gânduri, perspective, opinii*, Editura RAO, București, 2018
19. CUSSON, Maurice, *L'antiterrorisme à l'âge du djihadisme*, L'Harmattan, Paris, 2018
20. DUMITRU, Dana, *Revizuirea regulilor războiului: de la intervenția umanitară la atacul preventiv*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu”, București, 2016
21. DUNGACIU, Dan, IVAN, Cristina, CRISTEA, Darie, *Doctrine de securitate*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu”, București, 2016
22. ENCEL, Frédéric, *Géopolitique de l'apocalypse. La démocratie à l'épreuve de l'islamisme*, Flammarion, Paris, 2002
23. FERJANI, Mohamed-Chérif, *Le politique et le religieux dans le champ islamique*, Fayard, Paris, 2005
24. GUNARATNA, Rohan, *Al-Qaida. Au cœur du premier réseau terroriste mondial*, Éditions Autrement, Paris, 2002
25. GUȚU, Gheorghe, *Dicționar latin-român*, Editura Humanitas, București, 2007
26. HAYDEN, Michael V., *Pe muchie de cuțit*, Editura Meteor Press, București, 2018
27. HEISBOURG, François, *Hyperterrorisme: la nouvelle guerre*, Odile Jacob, Paris, 2003
28. HUGHES-WILSON, John, *Serviciile secrete*, Editura Meteor Press, București, 2017
29. LAW, Randall D., *Istoria terorismului. De la asirieni la jihadiști*, Editura Corint, București, 2017
30. MACARTHUR John R., HORTON, Scott, *La CIA et la torture*, les arènes, Paris, 2015
31. MAIOR, George Cristian, *Un război al minții. Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI*, Editura RAO, București, 2010
32. MAIOR, George Cristian, NIȚU, Ionel, *Ars Analytica. Provocări și tendințe în analiza de intelligence*, Editura RAO, București, 2013

33. MARRET, Jean-Luc, *Les fabriques du jihad*, Presses Universitaires de France, Paris, 2005
34. MAYAUD, Yves, *Prévention du terrorisme*, Éditions Dalloz, Paris, 2020
35. MELEȘCANU, Teodor, *Renașterea diplomației românești: 1994-1996*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002
36. MUNTEANU, Miruna, ALEXE, Vladimir, *Misterele din 11 septembrie și noua ordine mondială*, Editura Ziua, București, 2002
37. NIȚU, Ionel, *Analiza de intelligence*, Editura RAO, București, 2018
38. PASCALLON, Pierre, *Rendre le renseignement plus efficace dans la lutte contre le terrorisme*, L'Harmattan, Paris, 2018
39. PAȘCU, Ioan Mircea, *Bătălia pentru NATO. Raport personal*, Editura RAO, București, 2013
40. PIVARIU, Corneliu, *Lumea secretelor*, Editura Pastel, Brașov, 2007,
41. RAETȚCHI, Ovidiu, *Avangarda Califatului: O istorie intelectuală a jihadismului*, Editura Litera, București, 2019
42. RODIER, Alain, *Al-Qaida. Les connexions mondiales du terrorisme*, Ellipses, Paris, 2006
43. RODRIGUEZ JR, Jose A., *Măsuri extreme*, Editura RAO, București, 2014
44. SANDLER, Todd, *Terrorism*, Oxford University Press, 2018
45. SAVA, Ionel Nicu, *Studii de securitate*, Editura Ziua, București, 2005
46. SERVICIUL ROMÂN DE INFORMAȚII, *Monografia SRI. 1990-2015*, Editura RAO, București, 2015
47. SIMILEANU, Vasile, *Radiografia terorismului*, Editura Top Form, București, 2004
48. THUILLIER, François, *La révolution antiterroriste*, Editions Temps Présent, Paris, 2019
49. TZU, Sun, *Arta războiului*, Editura Litera, București, 2009
50. UNGUREANU, Radu-Sebastian, *Securitate, suveranitate și instituții internaționale*, Editura Polirom, București, 2010
51. WRIGHT-NEVILLE, David, *Dictionary of terrorism*, Polity Press, UK, 2010
52. ZARTMAN, William, *Negotiating with Terrorists*, Martinus Nijhoff Publishers, Olanda, 2003

II. Legislație

53. *Legea nr. 535 din 25 noiembrie 2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare*
54. *Legea nr. 68 din 23.03.2022 privind ratificarea Protocolului, încheiat la Montreal la 4 aprilie 2014 și semnat de România la 13 decembrie 2019, pentru amendarea Convenției referitoare la infracțiuni și la anumite alte acte săvârșite la bordul aeronavelor, încheiată la Tokyo la 14.09.1963*
55. *Legea nr. 14 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații, cu modificările și completările ulterioare*
56. *Legea nr. 191 din 19 octombrie 1998 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Protecție și Pază*
57. *Ordonanța de urgență nr. 30 din 25 aprilie 2007 privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne*
58. *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024, București*
59. *Carta Albă a Apărării 2021, București*
60. *Convenția din 7 decembrie 1944 privind aviația civilă internațională, semnată la Chicago la 7 decembrie 1944, cu unele amendamente aduse ulterior acestei convenții*
61. *National Strategy for Counterterrorism of the United States of America, October 2018*
62. *National Strategy for Countering Domestic Terrorism, National Security Council, June 2021*
63. *Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT) Act of 2001*
64. *The Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004, USA*
65. *Constitution de la République française*
66. *Code pénal, République française*
67. *Loi n° 2014-1353 du 13 novembre 2014 renforçant les dispositions relatives à la lutte contre le terrorisme*
68. *Loi n° 2016-731 du 3 juin 2016 renforçant la lutte contre le crime organisé, le terrorisme et leur financement, et améliorant l'efficacité et les garanties de la procédure pénale*

69. *Loi n° 2013-1168 du 18 décembre 2013 relative à la programmation militaire pour les années 2014 à 2019 et portant diverses dispositions concernant la défense et la sécurité nationale*
70. *Loi n° 2001-1062 du 15 novembre 2001 relative à la sécurité quotidienne*
71. *Loi n° 2017-1510 du 30 octobre 2017 renforçant la sécurité intérieure et la lutte contre le terrorisme*
72. *Revue stratégique de Défense et de Sécurité nationale 2017*
73. *Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale 2013*
74. *Loi n° 2015-912 du 24 juillet 2015 relative au renseignement*
75. *Directiva (UE) 2017/541 din 15 martie 2017 privind combaterea terorismului*
76. *Directiva (UE) 2018/843 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului*
77. *Directiva (UE) 2017/853 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 mai 2017 de modificare a Directivei 91/477/CEE a Consiliului privind controlul achiziționării și deținerii de arme*
78. *Directiva (UE) 2018/1673 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2018 privind combaterea prin măsuri de drept penal a spălării banilor*
79. *Regulamentul (UE) 2021/784 al Parlamentului European și al Consiliului privind prevenirea diseminării conținutului online cu caracter terorist*
80. *Regulamentul (UE) 2018/1860 al Parlamentului European și al Consiliului din 28 noiembrie 2018 privind utilizarea Sistemului de informații Schengen pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală*
81. *Regulamentul (UE) 2018/1861 al Parlamentului European și al Consiliului din 28 noiembrie 2018 privind instituirea, funcționarea și utilizarea Sistemului de informații Schengen (SIS) în domeniul verificărilor la frontiere, de modificare a Convenției de punere în aplicare a Acordului Schengen și de modificare și abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1987/2006*
82. *Regulamentul (UE) 2018/1862 al Parlamentului European și al Consiliului din 28 noiembrie 2018 privind instituirea, funcționarea și utilizarea Sistemului de informații Schengen (SIS) în domeniul cooperării polițienești și al cooperării judiciare în materie penală, de modificare și de abrogare a Deciziei 2007/533/JAI a Consiliului și de*

- abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1986/2006 al Parlamentului European și al Consiliului și a Deciziei 2010/261/UE a Comisiei*
83. *Regulamentul (UE) 2019/817 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2019 privind instituirea unui cadru pentru interoperabilitatea dintre sistemele de informații ale UE în domeniul frontierelor și al vizelor și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 767/2008, (UE) 2016/399, (UE) 2017/2226, (UE) 2018/1240, (UE) 2018/1726 și (UE) 2018/1861 ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Deciziilor 2004/512/CE și 2008/633/JAI ale Consiliului*
84. *Regulamentul (UE) 2019/818 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2019 privind instituirea unui cadru pentru interoperabilitatea dintre sistemele de informații ale UE în domeniul cooperării polițienești și judiciare, al azilului și al migrației și de modificare a Regulamentelor (UE) 2018/1726, (UE) 2018/1862 și (UE) 2019/816*
85. *Rezoluția ONU nr. 1386 din 20 decembrie 2001*
86. *Rezoluția 2309 a Consiliului de Securitate ONU din data de 22.09.2016 privind rolul determinant al dispozitivelor de securitate eficiente pentru protecția aviației civile*
87. *Regulamentul (CE) Nr. 2580/2001 al Consiliului din 27 decembrie 2001 privind măsuri restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități în vederea combaterii terorismului*
88. *Poziția comună a Consiliului din 27 decembrie 2001 privind aplicarea de măsuri specifice pentru combaterea terorismului (2001/931/PESC)*
89. *Carta OSCE privind prevenirea și lupta împotriva terorismului*
90. *Carta Națiunilor Unite din 26 iunie 1945*
91. *Tratatul Nord-Atlantic, Washington DC, 4 aprilie 1949*
92. *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene*
93. *Tratatul privind Uniunea Europeană*
94. *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Agenda UE privind combaterea terorismului: anticipare, prevenire, protejare și răspuns, COM (2020) 795 final*

95. *Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU 2178/2014 referitoare la amenințările la adresa păcii și securității internaționale provocate de acțiuni de terorism*

III. Webografie

96. <https://www.sri.ro/prevenirea-si-combaterea-terorismului>
97. <https://www.spp.ro/#/structura>
98. https://www.nato.int/cps/fr/natohq/topics_77646.htm
99. <https://www.un.org/counterterrorism/>
100. <https://www.consilium.europa.eu/fr/policies/fight-against-terrorism/>
101. https://ec.europa.eu/home-affairs/counter-terrorism-and-radicalisation_en
102. <https://www.osce.org/secretariat/terrorism>
103. <https://www.mai.gov.ro/sistemul-de-informatii-schengen-sis/>
104. <https://intelligence.sri.ro/categorie/focus/antiterorism/>
105. <https://www.cia.gov/>
106. <https://www.nsa.gov/About/Strategic-Environment/>
107. https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf
108. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/57494>
109. <https://www.consilium.europa.eu/fr/policies/fight-against-terrorism/>
110. <https://www.dw.com/ro/%C3%AEntreb%C4%83ri-f%C4%83r%C4%83r%C4%83spuns-la-un-an-de-la-atentatul-din-nisa/a-39688745>
111. <https://www.nytimes.com/2005/12/16/politics/bush-lets-us-spy-on-callers-without-courts.html>
112. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/rethinking-us-efforts-counterterrorism-toward-sustainable-plan-two-decades-after>
113. <https://www.elysee.fr/front/pdf/elysee-module-13527-fr.pdf>
114. <https://www.defense.gouv.fr/operations/territoire-national/france-metropolitaine/operation-sentinelles>
115. https://www.liberation.fr/societe/2009/09/12/des-gens-qui-s-entraiment-a-tuer_581141/
116. <http://www.sgdsn.gouv.fr/uploads/2017/01/plan-vigipirate-gp-bd.pdf>

117. https://webapp.mai.gov.ro/frontend/documente_transparenta/449_1649261336_Expunere%20de%20motive.pdf
118. <https://www.sri.ro/articole/exercitiul-antiterorist-gebelezis17>
119. https://www.sri.ro/assets/files/publicatii/calendar_CT_2015.pdf
120. <https://www.sri.ro/assets/files/publicatii/ghid-conduita-antitero-2021.pdf>
121. <http://www.jandarmeriaromana.ro/atlas>
122. https://www.sri.ro/assets/img/news/lansarea-proiectului-unitate-canina-specializata-in-detectarea-explozivilor-pe-aeroporturile-civile-nationale/Comunicat_presa_lansare_proiect_K9.pdf
123. <https://www.sri.ro/articole/aniversarea-a-20-de-ani-de-prevenire-prin-cooperare.html>
124. <https://www.animv.ro/30-de-ani-de-la-infiintarea-scolii-romanesti-de-intelligence-comunicat-de-presa/>
125. <https://www.sri.ro/podcast/>
126. <https://www.mae.ro/node/58589>